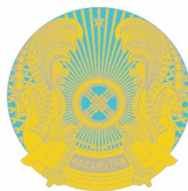

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ПАРЛАМЕНТІ МӘЖІЛІСІНІҢ
Д Е П У Т А Т Ы

Д Е П У Т А Т
МАЖИЛИСА ПАРЛАМЕНТА
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

010000, Астана, Парламент Мәжілісі

20 __ ЖЫЛҒЫ «__» _____

№ _____

010000, Астана, Мажилис Парламента

«__» _____ 20 __ года

2023 жылғы 20 сәуірде жарияланды

Қазақстан Республикасының
Премьер-Министрі
Ә.А. Смайыловқа

ДЕПУТАТТЫҚ САУАЛ

Құрметті Әлихан Асханұлы!

Бізді жол-көлік оқиғалары салдарынан қаза тапқандардың саны жыл сайын көбейіп келе жатқандығы қатты алаңдатып отыр.

Қазақстанда жыл сайын 10-15 мың жол-көлік оқиғалары тіркелсе, салдарынан 2 мыңға жуық адамдар қаза табады, яғни жыл сайын жол үстінде үлкен бір ауыл тұрғындарының жоқ болып кетуімен парапар. 30 жылда жол апатынан қайтқандардың саны Ауған соғысында қаза тапқан КСРО әскер санынан 4 есе асып отыр. Жол апаты салдарынан туындайтын экономикалық шығынның көлемі жылдық жалпы ішкі өнімнің 3% құрайды. Өкініштісі, жол апатынан қаза тапқандардың саны жыл сайын өсуде.

Сарапшылардың пайымдауынша, жол-көлік оқиғаларының көбеюінің негізгі себебі – емтиханды тапсырмай-ақ жүргізуші куәлігін еш кедергісіз оп-оңай алу мүмкіндігі. Ондай көмекті емтиханды өткізуді ұтып алған мердігер компанияның қызметкерлері де, автоЦОН қызметкерлері де ұсынып жүр. Жыл сайын жол ережелері емтиханын тапсырушылардың саны орташа есеппен 424 мың адамды құраса, ең төменгі жобамен олардың **10 пайызы – 42 мың адам** куәлікті сатып алса, сатудан түскен қаражаттың көлеңкелі айналымы жыл сайын **8 млрд. теңгеден асады**.

Адам өліміне әкелетін осындай қылмыстардың өршіп тұруына неге жол беріліп отыр? «Азаматтарға арналған үкімет» Мемлекеттік корпорациясы, жүргізуші куәлігін алуға емтихандарды қабылдау жөніндегі қызмет түрін **үшінші тұлғаға заңсыз негізде беріп отыр**. Бұл қызмет түрін нарыққа беру туралы шарт ешқандай заңда

қарастырылмаған. Мердігер компанияға ақпараттық қауіпсіздік пен құрылғыларға қойылатын талаптар ескерілмеген.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев адам өліміне әкеп соғатын жол-көлік оқиғаларын азайтуға, және осыған жол беретін сыбайлас жемқорлықты жоюға бағытталған жүйелі шараларды қабылдауды тапсырды.

Жүргізуші куәлігін алу кезінде сыбайлас жемқорлыққа жол берілгендіктен, бұл мемлекет қызмет түрін «Азаматтарға арналған үкімет» Мемлекеттік корпорациясы құзыреттілігі аясынан алып тастау ұсынылады.

Сонымен қатар, Ішкі істер, Цифрлық даму, министрліктері, Мемлекеттік қызмет істері және Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттіктерінің қатысуымен кеңесші орган құруды;

– сыбайлас жемқорлық белгілері бар тәуекелдерге түбегейлі талдау жасап, болашақта оларлы болдырмау жайлы механизмді енгізуді;

– аталмыш мемлекеттік қызмет түрін бәсекелестік жағдайында және ҚР заңдарын сақтай отырып нарыққа беруді ұсынамын.

Депутаттық сауалға Қазақстан Республикасы заңнамасына сәйкес жазбаша түрде белгіленген уақытта жауап беруді сұраймын.

**Құрметпен, «RESPUBLICA»
партиясы фракциясының
депутаттары**

**О. Құспеков
Р. Берденов
А. Қожаназаров
Д. Наумова
Н. Тау
Д. Шүкіжанова**

Аналитикалық анықтама Жол-көлік оқиғаларынан болатын өлім

Қазақстанда 2022 жылдың 9 айында 10,2 мыңға жуық жазатайым оқиға орын алып, соның салдарынан 15 мыңнан астам адам зардап шекті, деп хабарлайды Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитеті. Ведомствоның мәліметінше, 2021 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда жол-көлік оқиғаларының өсімі 8,9%-ды құрады.

Қайтыс болғандар саны – 1,7 адам (өсім 21%), олардың 181-і кәмелетке толмағандары, 457-сі әйелдер, 1258-і ерлер.

Жол-көлік оқиғаларынан зардап шеккендер арасындағы кәмелетке толмағандардың үлесі 19,9% (3007). Негізінен олар автокөліктермен соқтығысудан зардап шекті.

542 қоғамдық көліктің қатысуымен 532 жол-көлік оқиғасы орын алып, 70 адам қаза тауып, 783 адам зардап шекті (өткен жылы 446 бөлімшенің 436-сы болған, онда 61 адам қаза тауып, 590 адам жарақат алған).

Мәліметтерді талдауы бойынша жол-көлік оқиғаларының 86,6%-дан астамы жүргізушілердің кінәсінен (8 886, 2021 ж. – 7 726) орын алатынын көрсетеді, оның ішінде 363 (414) алкогольдік немесе есірткілік масаң күйде болған. Жол-көлік оқиғаларынан зардап шеккендердің саны - 2947, 30 бен 39 жас аралығы, сонымен қатар 21 мен 29 жас аралығындағы жастар – 2953 адам.

Жол-көлік оқиғаларының көбіне 30 бен 39 жас аралығындағылар – 2 616, сондай-ақ 21 мен 29 жас аралығындағы жастар – 2 395, 60 және одан жоғары жастағы қариялар – 670 кінәлі.

Апаттың себептері:

1) Жол-көлік оқиғаларындағы өлім-жітімнің артуы жүргізуші куәлігін беру кезінде емтихан кезінде орын алатын өрескел бұзушылықтарға тікелей байланысты. Қостанай облысында жүргізілген салыстырмалы талдаудың нәтижесінде, оған сәйкес жүргізушілердің қарапайым дағдыларының жоқтығынан көптеген жол-көлік оқиғалары орын алған».

- 2022 жылдың бірінші жартыжылдығында «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясы» КЕАҚ Ішкі қауіпсіздік департаменті құқық алуға емтихан тапсыру кезінде 2 мыңнан астам құқық бұзушылықты анықтады, бұл көрсеткіш 2021 жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 51%-ға артық. 2021 жылдың қараша айында «Антикор» қызметкерлері **1000-нан астам** жүргізуші куәлігін заңсыз беру фактілерін анықтады. Құқықтарды заңсыз түрде алғысы келетіндер қолданатын трюктердің тізімі өте кең:

- емтихан алушы дұрыс жауаптарды алатын жасырын камера мен шағын құлаққапты пайдалануы;
- арнайы адамды – «атушыны» пайдалану. Жол ережесін білетін адам құқыққа заңсыз қол жеткізгісі келетін бірнеше адамнан тұратын топты жинайды. «Атушы» атанған басты адам өз тобына ерекше ымдау тілін, іс-әрекетін үйретеді;
- физикалық ажырату, сондай-ақ ондай клиенттерде әкімшілік рұқсатын алу және орындықтардың, пернетақталардың және үстелдердің тышқандарының орналасуын өзгерту әрекеті;
- емтихан компьютерлеріне қашықтан қол жеткізуді қамтамасыз ету;
- теоретикалық тестілеуді өткізу бойынша тендерді жеңіп алған мердігерлердің жұмыскерлеріне көмек көрсету;
- автосервис орталығына кірген кезде жабдықты беру, оның ішінде Bluetooth арқылы жұмыс істейтін микрофоны бар микроқұлаққаптар және т.б.

Кейбір ақпарат құралдарының хабарлауынша, автосервис халыққа қызметкөрсету орталықтарының қызметкерлері емтихан тапсыруға көмектесумен қатар, **жүргізуші куәлігін заңсыз берумен айналысады.**

Жол куәлігін сатып алған жол қозғалысы қатысушылары, сондай-ақ жүргізуші куәлігін заңсыз алуға көмектесетін Автосервис орталықтарының қызметкерлері бізге және жақындарымызға қауіп төндіреді.

2) Екінші себеп – жол қозғалысына қатысушылардың барлығына тиісті жағдай жасалмаған. Барлық жерлерде жаяу жүргіншілерге, велосипедшілерге, мотоциклдерге, скутер пайдаланушыларына және басқа қатысушыларға арналған арнайы жолақтар жоқ. Сонымен қатар, дұрыс жобаланбаған автотұрақтар немесе дұрыс көрсетілмеген белгілер де қайғылы оқиғаларға себеп болуда.

3) Оның үстіне, барлық авто халыққа қызмет көрсету орталықтарында автодромдар жоқ, практикалық емтихандарды тапсыру үшін жабдықталған автокөліктер жоқ, қалыпты тест тапсыру және жалпы оқыту механизмдері жоқ.

4) Жол-көлік оқиғаларына жанама әсер ететін тағы бір маңызды себеп - жолдардың сапасыздығы. Жолдардың сапасы бойынша елдердің рейтингі бойынша (Quality of roads), жалғасуда Global Competitiveness Report, Қазақстан 141 елдің ішінде 93-орынға шығып, Руанда (38-орын), Танзания (65-орын), Алжир (68-орын) сияқты Африка елдерінен әлдеқайда озып кетті және т.б. Республикалық маңызы бар 22,5 мың шақырым жолдың 12,8-і ғана жақсы жағдайда. Жолдардың тек 66%-ында әр бағытта бір ғана жолақ бар. Еліміздің кейбір аудандарында жолдардың 39 пайызы ғана жақсы жағдайда. Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасы 2022 жылы 300 миллиард теңге бюджет шығынының алдын алып, заң бұзушылықтың 300-ден астам фактісін анықтады.